

Typologie problémových rodičů

Děti ke svému životu nutně potřebují rodiče, kteří jim dávají lásku, ale také přiměřeně nastavují hranice. Technologie – byť jsou v mnoha směrech, a to i ve vzdělávání, značným přínosem – nemohou rodičovskou výchovu ani nahrazovat, ani kompenzovat. Právě rodiče zásadní měrou ovlivňují klima škol a tříd i chování svých dětí. **Spolu-práce rodiny a školy** je tedy nezbytná.

V pedagogické praxi bývá palčivým problémem všech typů a stupňů škol komunikace s „problémovými rodiči“. Samozřejmě je nutné si uvědomit, že pojem „problémový rodič“ je poměrně subjektivní! Každý člověk totiž vyhodnocuje situace individuálně a to, co může být problémové pro jednoho pedagoga, pro jiného problém znamenat nemusí. Účinným prostředkem se stávají různé **typy komunikačních strategií**. Prvním zásadním krokem v komunikaci s rodiči je orientace v typologii problémových rodin. Díky potřebným znalostem může pedagog nalézt možnosti, jak účinně předcházet konfliktním a zátěžovým situacím.

I Praxe mateřské školy

Vedeny dobrými úmysly se učitelky mateřských škol dopouštějí zásadní chyby, pokud se snaží ovlivňovat návyky dítěte, případně mají pocit, že musejí situaci konkrétního dítěte zásadně změnit nebo ovlivnit navzdory nesouhlasu rodičů. Realita je taková, že byt by se snažily sebevíc, bez vůle a ochoty rodičů není možné situaci jakkoli ovlivňovat či do ní zasahovat. Vždy je nutné postupovat ve spolupráci s rodičem. Kompetence každého pedagoga začínají i končí „na prahu školy“. Horší je situace, pokud se v kolektivu dětí objeví jedinec, který svým chováním zásadně narušuje klima, a situace si tudíž žádá řešení...

Učitelka by se měla pokusit „nepotlačovat“ autoritu rodiče a za každou cenu nepředkládat svůj pohled na

V současné společnosti se setkáváme s mnoha postoji, stanovisky a názory, pokud jde o pojetí výchovy dítěte. Pedagogové si uvědomují, že dochází k viditelné změně v oblasti hodnot nejen v rodinách, ale i obecně ve společnosti. Můžeme říci, že ve své podstatě nadčasovou definici pronesl v tomto směru docent Matoušek, když označil rodinu v 21. století za instituci skořápkovou, nestabilní a křehkou.

Bc. LENKA POLÁŠKOVÁ

řešení situace. Vhodným prvním krokem je přemýšlet o postoji rodiče a o důvodech, které ho k určitému chování vedou. Poměrně komplikovaná bývá situace zejména v případě nespoupracujících matek. **Matoušek (2010) doporučuje:**

- pokusit se připojit k pohledu matky na situaci či problém;
- snažit se hledat a nabízet možnosti alternativ řešení, jak pohled matky rozšířit a ovlivnit;
- projevovat souhlas s matkou, respektovat její názor, snažit se nabízet jí alternativy řešení.

I Typologie problémových rodin

V pedagogické praxi se můžeme setkat s několika typy problémových rodin. Jedná se zpravidla o dysfunkční typy, které lze odhalit na základě projevů chování a způsobu komunikace. V těchto případech se učitelka musí připravit na problematickou komunikaci a promyslet si možné komunikační strategie. Členové dysfunkčních rodin mají zvýšené sklony k agresii, bývají podráždění, neosobní, nejsou ochotni řešit problémy a často kladou nepřiměřené nároky na mateřskou školu. Příčin dysfunkčnosti je celá řada a učitelka mateřské školy nemá vždy

možnost daný problém odhalit. Může však účinně předcházet konfliktním a vyhoceným situacím, bude-li jednat s rozvahou, trpělivostí a empatií.

Bez vůle a ochoty rodičů není možné situaci jakkoli ovlivňovat či do ní zasahovat.

TYPOLOGIE RODIN

(Trpišovská, Vacínová, 2007):

1. Nezralá rodina

Rodičovství je vnímáno zpravidla jako neočekávané nebo nechtěné.

Projevy dysfunkčnosti, se kterými se můžeme setkat:

- nestabilita rodiny;
- nedostatek sebedůvěry v rozhodování rodiče;
- názorový nesoulad mezi rodiči, zejména v oblasti výchovných přístupů;
- problémy v oblasti sociálně-ekonomické (bydlení, zaměstnání).

Časté chyby pedagogů při komunikaci s uvedeným typem rodičů (příklady z praxe):

- nedůslednost pedagoga vůči rodiči při řešení problému;
- časté dotazy rodiče pedagoga vnímá jako obtěžování nebo projev nedůvěry;
- neschopnost pedagoga dostatečně motivovat rodiče.

2. Rodina přetížena

Každý jedinec přistupuje individuálně k zátěžovým a stresovým situacím, a pokud podlehně pocitu, že se zhroutlí, setkáváme se s projevy frustrace, beznaděje, vyčerpání, což má pochopitelně vliv na komunikaci s okolím i na chování vůči dítěti.

Projevy dysfunkčnosti, se kterými se můžeme setkat:

- sklony ke zkratkovitému jednání;
- neochota přiznat si chybu;
- poučování okolí;
- odkládání řešení problému;
- nedostatek času, nespolehlivost, nedodržování slibů.

Časté chyby pedagogů při komunikaci s uvedeným typem rodičů (příklady z praxe):

- Pedagogové se často nechávají ovlivnit a „strhnout“ jednáním rodiče, které bývá zpravidla chaotické a hyperaktivní, a řeší problémy „za pochodu“, narychlo.
- Pedagogové mnohdy považují řešení situace za „předem ztracené“, a tak rodiče ani neoslovují.

3. Rodina ambiciózní

Na první pohled je prostředí rodiny a její zázemí vnímáno jako mimořádně dobré pro dítě. V rodině však často bývají nastaveny jiné priority a dominují takové cíle, jako je kariéra, úspěch ve studiu, vyniknutí ve sportu či požadavek na vysoký materiální standard.

Projevy dysfunkčnosti, se kterými se můžeme setkat:

- nepřiměřené nároky na pedagogy nebo mateřskou školu;
- neochota přiznat jakoukoli chybu či nedostatek svůj nebo dítěte;
- popření skutečnosti, že by dítě mohlo emočně a citově strádat;
- zvýšený sklon ke kritice okolí;
- sklony k nedůtklivosti a agresivnímu chování.

4. Rodina perfekcionista

Setkáváme se se značně „nezdravou“ mírou soutěživosti dítěte a neschopností rodiče adekvátně reagovat na neúspěch. Rodiče vyvíjejí na dítě

nátlak, aby podávalo vysoké výkony a vykazovalo perfektní výsledky. Tlak ze strany rodičů může mít negativní vliv na psychosomatiku dítěte.

Projevy dysfunkčnosti, se kterými se můžeme setkat:

V podstatě jsou totožné s ambiciózním typem rodin.

Časté chyby pedagogů při komunikaci s uvedeným typem rodičů (příklady z praxe):

- Rodiče vystupují s vysokou mírou sebevědomí, což pedagogy většinou odradí.
- Pedagogové nepostupují jednotně při řešení problémů.
- Rodiče tohoto typu bývají velice dobře komunikačně vybaveni, dokážou okamžitě reagovat či argumentovat, zatímco pedagogové nebývají dostatečně pružní.

5. Rodina improvizující a liberální

Členové tohoto typu rodiny často argumentují tím, že chtějí z dítěte vychovat osobnost. Setkáváme se s absencí pravidel a hranic ve výchově dítěte. Takovým přístupem však rodiče neprospívají ani sobě, ani dítěti. Právě pedagogové v mateřských školách se často setkávají s dětmi, které své rodiče doslova terorizují, osobují si právo o všem rozhodovat a mít „poslední slovo“.

Projevy dysfunkčnosti, se kterými se můžeme setkat:

- neochota přiznat si problém;
- neochota spolupracovat s pedagogy a přistupovat na možnosti řešení a návrhy alternativ;
- prosazování daného výchovného přístupu, neochota cokoli měnit.

Časté chyby pedagogů při komunikaci s uvedeným typem rodičů (příklady z praxe):

- bagatelizace životních postojů rodičů;
- nerespektování odlišného způsobu života;
- snaha přesvědčovat rodiče o jejich nesprávném postoji a špatném výchovném působení;
- rezignace pedagogů.

6. Rozmazlující (tzv. protekcionářská) rodina

Rodiče se snaží dítěti za každou cenu ve všem vyhovět. Dítě nemá rozumně nastavené hranice.

Projevy dysfunkčnosti, se kterými se můžeme setkat:

- neochota přiznat si chybu ve výchovných přístupech k dítěti;
- protežování dítěte za každou cenu;
- hledání viníka v okolí (kolektiv dětí, pedagog);
- zvýšená míra citlivosti rodičů na bezpečí dítěte.

Časté chyby pedagogů při komunikaci s uvedeným typem rodičů (příklady z praxe):

totožné či velice podobné jako u liberálního typu rodin.

7. Odkládající rodina (pro pedagogy obtížně odhalitelná; uvedená typologie bývá často součástí výše uvedených příkladů)

Některé rodiny s projevy dysfunkčnosti a dlouhodobě neřešenými problémy souvisejícími s dítětem mají tendence dítě „odkládat“, a odkládat tak i řešení problémů. V mateřských školách se pedagogové v poslední době setkávají se zvláštním jevem, a sice s „odkládáním“ starších sourozenců v případě matek na mateřské dovolené. Dítě pak pobývá v mateřské škole od brzkých ranních hodin do pozdních odpoledních hodin. V některých případech pedagogové otevřeně přiznávají, že registrují citové strádání dětí.

V pedagogické praxi se často podceňuje význam komunikace a komunikačních strategií při spolupráci rodiny a školy. Základní znalosti však pomohou předcházet vzniku (nebo jej úplně eliminovat) konfliktních situací, které lze zařadit mezi vysoce zátěžové. Proto by zejména vedoucí pracovníci měli věnovat pozornost součinnosti pedagogického týmu a rozvíjet jeho kompetence v oblasti komunikace, komunikačních strategií a řešení problémových situací na pracovišti. ■

Autorka působí jako učitelka mateřské školy a zároveň jako lektorka dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků

